

Юлія ХОЖАЄНКО,
orcid.org/0009-0004-0049-9152
старший вчитель,

вчитель
Дніпровського ліцею № 1 Дніпровської міської ради
(Дніпро, Україна) *ulia06062019@ukr.net*

РОЗМЕЖОВУВАННЯ ПОНЯТЬ: «КОМПЕТЕНЦІЯ», «КОМПЕТЕНТНІСТЬ», «КОМПЕТЕНТНИЙ»

Сьогодні суспільство потребує творчих особистостей, здатних самостійно мислити, приймати нестандартні рішення, адаптувати свої знання в різних галузях, тому реалізація потенціалу, закладеного від природи в дитині, – це завдання сучасної освіти. Щоб сформувати важливі риси сучасних здобувачів освіти: активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін сьогодення, потрібно реалізовувати нові підходи до процесу навчання і виховання. Після впровадження в освіту концепції «Нова українська школа», діяльнісний підхід у навчанні змінено на компетентнісний, який включає в себе знаннєвий, діяльнісний, ціннісний компоненти, що має ряд переваг. Відтак надзвичайно важливим напрямом в освіті XXI століття є орієнтація програм і педагогічних технологій на компетентнісний підхід, який передбачає спрямованість навчання на розвиток і формування ключових компетентностей.

У статті розглянуто визначення понять: «компетентність», «компетенція», «компетентний», що представлені у тлумачних, іншомовних слів словниках і з точки зору зарубіжних, вітчизняних педагогів, науковців, психологів. Проаналізовано відмінності між компетенцією та компетентністю. Показано, що підходи до визначення понять: «компетенція», «компетентність», «компетентний» не є однозначними і різні науковці мають власне бачення цих понять. Дехто вважає ці категорії тотожними, інші розрізняють їх. Доведено, що компетентність розглядається ширше, ніж компетенція. Вона є результатом поєднання компетенцій та кінцевим результатом навчання, мета якого полягає у формуванні й розвитку особистості учнів, розкритті їх здібностей, талантів, що визначає систему взаємовідносин набутих знань, умінь, навичок, здатності продуктивно та ефективно використовувати їх у житті. Компетенція передбачає дію учнів у стандартній ситуації, а компетентність – дію за нестандартною схемою, здатність раціонально діяти у різноманітних ситуаціях, ефективно вирішувати актуальні проблеми у різних сферах життєдіяльності. Також показано вагоме значення компетенцій, компетентностей для здобувачів освіти різних освітніх закладів.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентний, компетентнісний підхід.

Yulia KHOZHAIENKO,
orcid.org/0009-0004-0049-9152
Senior Teacher,
Teacher

Dnipro Lyceum N. 1 of the Dnipro City Council
(Dnipro, Ukraine) *ulia06062019@ukr.net*

DISTINCTION OF CONCEPTS: “COMPETENCE”, “COMPETENCY”, “COMPETENT”

Today, society needs creative individuals who are able to think independently, make non-standard decisions, adapt their knowledge in various fields, therefore, realizing the potential inherent in a child by nature is the task of modern education. In order to form the important features of modern education seekers: activity, independence, creativity, the ability to adapt to the rapid changes of the present, it is necessary to implement new approaches to the process of education and upbringing. After the introduction of the “New Ukrainian School” concept into education, the activity approach in education was changed to a competence-based one, which includes knowledge, participation, value components, which has a number of advantages. Therefore, an extremely important direction in the education of the 21st century is the orientation of programs and pedagogical technologies to a competency-based approach, which provides for the orientation of education to the development and formation of key competencies.

The article considers the definitions of the concepts: “competence”, “competency”, “competent”, which are presented in explanatory dictionaries of foreign words and from the point of view of foreign and domestic teachers, scientists, psychologists. The differences between competence and competency are analyzed. It is shown that approaches to the definition of the concepts: “competence”, “competency”, “competent” are not unambiguous and different scientists have

their own vision of these concepts. Some consider these categories identical, others distinguish between them. It has been proven that competence is considered more broadly than competency. It is the result of a combination of competences and the final result of education, the purpose of which is the formation and development of the personality of students, the disclosure of their abilities, talents, which determines the system of relationships of acquired knowledge, abilities, skills, the ability to use them productively and effectively in life. Competence involves the action of students in a standard situation, and competency means acting according to a non-standard scheme, the ability to act rationally in various situations, to effectively solve current problems in various spheres of life. It also shows the significant importance of competences, competencies for education seekers of various educational institutions.

Key words: *competence, competency, competent, competence-based approach.*

Постановка проблеми. У сучасній освіті, зокрема у Новій українській школі, застосовується компетентнісний підхід до навчання, виховання молодого покоління. Сучасним здобувачам освіти потрібно приймати неординарні рішення та ефективно співпрацювати у суспільстві. Для цього їм потрібні не лише ґрунтовні знання з навчальних предметів, а й високого рівня розвитку різні види компетентностей. Саме впроваджений в освіту компетентнісний підхід передбачає спрямованість навчання, виховання на розвиток і формування ключових і предметних компетентностей. Вважаємо, що аналіз понять: «компетентність», «компетенція», «компетентний» сприяє розкриттю їх значень, відмінностей, що і засвідчує актуальність нашої наукової праці.

Актуальність останніх досліджень і публікацій. Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях зарубіжних учених: Р. Балера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені: І. Бех, О. Биковська, Н. Бібік, Л. Ващенко, В. Вербицький, І. Єрмаков, О. Кононко, О. Локшина, О. Пометун, О. Савченко та ін. (Вербицький та ін., 2015: 7).

Проблему компетентнісного підходу в навчанні досліджували психологи: І. Бех, І. Підласий, В. Семиченко та ін. (Василенко, 2017: 61).

Питанням значення, важливості понять «компетенція» і «компетентність» у системі освіти займались Н. Бібік, С. Бондар, Дж. Равен, О. Заблоцька, О. Пометун, І. Родигіна та ін.

Мета статті полягає у розмежуванні понять: «компетенція», «компетентність», «компетентний». Джерельну базу дослідження становлять визначення, дібрані із тлумачних, іншомовних слів словників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосовуючи компетентнісний підхід в освітньому процесі, позанавчальній діяльності обов'язково потрібно володіти поняттями «компетенція», «компетентність», «компетентний», уміти їх розмежувати, знати їх види.

Розглянемо поняття «компетенція», використовуючи тлумачні словники.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела, компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи (Бусел, 2003: 445).

За словником А. Івченка, компетенція [з лат. *competentia* «відповідність, узгодженість»] – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи (Івченко, 2000: 189).

У словнику іншомовних слів за редакцією О. Давидової, компетенція (лат. *competentia* <*compe*to – взаємно прагну; *vid*ою, підходжу) – 1) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід (Давидова, 2021: 155).

У наш час педагоги Нової української школи широко застосовують компетентнісний підхід у навчанні, володіють поняттям «компетенція».

На думку педагога С. Вольянської, компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини (Вольянська, 2017: 23).

За В. Швидуном, компетенція – поєднання знань, навичок і відношень у процесі професійної діяльності, що визначаються вимогами посади, конкретної ситуації та бізнес-цілями організації (Швидун, 2011: 16).

На думку О. Штепи, компетенція – коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом. Інтегрований результат опанування змістом виражається у готовності використовувати засвоєні знання, уміння і навички, а також способи діяльності в конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач (Штепа, 2020: 25). Н. Ворошук вважає, що компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання (Ворошук, 2020: 42).

Проаналізувавши тлумачні словники, словники іншомовних слів, методичну літературу, педагогічні періодичні видання, програму та під-

ручники з навчальних предметів, можемо зробити висновок, що у педагогічному сенсі поняття «компетенція» частіше використовується для позначення:

– освітнього результату, який виражається в реальному володінні методами, засобами діяльності, у здатності розв'язувати поставлені завдання;

– такої форми сполучення знань, умінь і навичок, що дають змогу ставити і досягати мету щодо перетворення навколишнього середовища.

В. Кальней, Дж. Равен, І. Тараненко зазначають, що поняття компетенції не зводиться ні до знань, ні до умінь, ні до навичок. На їхню думку, її можна розглядати як можливість встановлення зв'язку між знаннями і ситуацією або, в ширшому розумінні, як здатність знайти, виявити процедуру (знання і дію), яка здатна розв'язати проблему (Бондар, 2003: 8).

Можемо зробити висновок, що компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, які набуті завдяки навчанню. Вона не може бути визнана через певне поєднання знань і вмінь, тому що значна роль у його застосуванні належить обставинам. З цього слідує, бути компетентним – це означає вміти мобілізувати здобуті знання і досвід у конкретній ситуації. Для того, щоб проявилася компетенція, треба звернути увагу на конкретну ситуацію, в якій вона реалізується. Отже, компетенція водночас тісно поєднує мобілізацію знань, умінь і поведінкових стосунків, які налаштовані на умови конкретної особистості.

Вивчаючи поняття «компетентність», ми зверталися до словника іншомовних слів, за редакцією О. А. Давидової. У ньому зазначено, компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність (Давидова, 2021: 155).

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляли: А. Василюк (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), С. Гончаренко (тлумачення явища компетентності), В. Ковальчук (соціальна компетентність), К. Корсак (цивілізаційна компетентність), О. Овчарук (компетентнісний підхід у сучасній освіті), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), І. Ящук (життєва компетентність особистості) та ін.

Як вважають українські вчені: О. Овчарук, О. Пометун, О. Митник, О. Савченко, компетентності – це перш за все комплекси знань, умінь та ставлень, що є результатом навчання і дозволяють людині розв'язувати проблеми в різних сферах життя (Хожаєнко, 2022: 14).

Поняття «компетентність» у зарубіжній освіті з'явилося раніше, ніж в Україні. Ми детально вивчили думки зарубіжних педагогів щодо цього питання.

В. Долл у роботі «Розвиваючи компетентність» визначає компетентну особистість як таку, що має достатність і придатність, володіє силою та волею, які допомагають їй діяти адекватно ситуації. Ірландський учений-педагог Дж. Куллахан розуміє під компетентністю «загальні здатності, що базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, які особистість розвинула шляхом освіти та практики». Він також відрізняє три терміни – уміння (competencies), навички (skills), компетентність (competence). Французький педагог Ж. Перре вживає поняття «компетентність широкого спектра», або ключові уміння, розуміючи під ним навички й уміння, які можуть використовуватися в різних ситуаціях і контекстах, притому основним є вміння опанувати нові ситуації. Згідно з концепцією Перре, компетентність – це взаємозв'язок між навичками, уміннями, ситуативною діяльністю та особистістю. Компетентність, на думку Б. Рея, – «це не тільки продукт, а й процес». Погоджуємося з думкою угорського педагога Г. Халаша, що поняття «компетентність» «включає в себе широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, базованих на знаннях, досвіді, цінностях, які були отримані в процесі навчання». У доповіді на конференції Ради Європи «Ключові вміння для Європи» він підкреслює, що це поняття акцентує «реальну здатність застосування знань» (Солохань та ін., 2003: 106–108).

На думку англійського ученого Дж. Райвена, компетентність – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у певній галузі і яка включає вузькоспеціальні знання, уміння, способи мислення, а також відповідальність за свої дії. Але жоден учень не діятиме, якщо особисто не зацікавлений в цьому. В. Кальней та Дж. Райвен вважають, природа компетентності така, що вона може проявлятися тільки в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності (Бондар, 2003: 8).

Проаналізувавши природу компетентності, Дж. Райвен виділяє такі її складові: когнітивні, афективні, вольові якості, уміння і досвід. Когнітивні якості зводяться до дій особистості: розмірковування про те, чого і як потрібно досягти, прогнозування можливих перешкод на шляху досягнення мети, аналіз свого досвіду, результатів дій для кращого розуміння характеру ситуацій, що

виникають, передбачення наслідків тощо. Афективні якості (пов'язані з почуттями) виявляються у діях особистості: емоційна налаштованість на виконання завдання, установка на продуктивне використання позитивних і негативних емоцій, перетворення почуття напруги, яке виникає під час отримання завдання, на стимул для його найшвидшого виконання, а не причину, щоб відмовитися від нього, також насолода від успіху або смуток від невдачі. Вольові якості виявляються в докладанні додаткових зусиль для зменшення ймовірної невдачі, у вияві наполегливості, чергуванні праці й відпочинку. Робимо висновок, що компетентність виявляється особистістю в певній ситуації через мобілізацію когнітивних, афективних, вольових якостей, умінь і досвіду (Хожаєнко, 2022: 17–18).

Вивчаючи питання компетентності, з'ясували, що українські педагоги також вдало розкрили це поняття. С. Вольянська вважає, компетентність – набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці (Семиволос та ін., 2023: 23).

Погоджуємося з думкою І. Єрмакова, що компетентність – синонім понять «поінформованість», «обізнаність», «досвідченість», «авторитетність» і конкретизується щодо різних галузей (Єрмаков, 2006: 207). За В. Швидун, компетентність – спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати роботу або завдання (Швидун, 2011: 16).

На думку О. Штепи, компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання (Штепа, 2020: 25).

Компетентності – це якості, набуті завдяки проживанню ситуацій, рефлексії досвіду. Складовими компетентності є:

- Знання – це добірка фактів, необхідних для виконання конкретної роботи. Знання – ширше за навички поняття. Знання є інтелектуальним контекстом, у якому працює людина.

- Навички – це володіння засобами й методами виконання певного завдання. Навички виявляються в широкому діапазоні: від фізичної сили та вправності до спеціалізованого навчання. Загальним для навичок є їхня конкретність.

- Здібності – вроджені здібності до виконання конкретного завдання. Здібності також є приблизним синонімом обдарованості.

- Стереотипи поведінки – видимі форми дій, що їх вживають для виконання завдання. Поведінка містить успадковані й набуті реакції на ситуації та подразники. У нашій поведінці відбиваються наші цінності, етика, переконання й реакції на навколишній світ. Коли людина демонструє впевненість у собі, формує з колеґ команду або виявляє схильність до дій, тоді її поведінка відповідає вимогам спільноти.

- Зусилля – це свідоме застосування ментальних і фізичних ресурсів з певною метою. Зусилля є підґрунтям робочої етики (Семиволос та ін., 2023: 12).

Робимо висновок, компетентність виявляється особистістю в певній ситуації через мобілізацію когнітивних, афективних, вольових якостей, умінь і досвіду.

Звертаємо увагу, що, розглядаючи компетентність як психічне явище, вчені виокремлюють у її складі такі компоненти:

- емоційно-ціннісний (почуття, настанови, мотиви, якості, емоції, пов'язані з позитивним досвідом та ін.);

- когнітивний (знання предметні, а також про себе, діяльність тощо);

- практичний (предметні і загальнонавчальні уміння, позитивний досвід діяльності).

Учені виокремлюють трирівневу ієрархію компетентностей. Здебільшого називають три групи компетентностей: ключові, загальнонавчальні (або предметні), предметні. Такий підхід відображено і в Державному стандарті базової і загальної середньої освіти.

Проаналізувавши словник іншомовних слів, твердження провідних педагогів України та зарубіжжя, робимо висновок, що компетентність – це особлива здатність, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у реальних ситуаціях життя. У людини повинні бути певні знання – інструменти, особливі способи мислення й життєві навички. Вищі рівні компетентності передбачають ініціативу, організаторські здібності, здатність оцінювати наслідки своїх дій. Однак, природа компетентності така, що оптимальні результати у розв'язанні проблем можливі лише за умови глибокої особистої зацікавленості людини (Хожаєнко, 2022: 15–19).

Розвиток компетентності зводиться до того, що людина може моделювати й оцінювати наслідки своїх дій завчасно і на тривалу перспективу. Це дає змогу їй здійснити перехід від зовнішньої оцінки до визначення «внутрішніх стандартів» оцінки себе, своїх планів, життєвих ситуацій та інших людей (Солохань та ін., 2003: 106).

Компетентність – інтегрований результат освіти, що, на відміну від функціональної грамотності, дозволяє розв'язувати цілий клас задач; на відміну від навички, є усвідомленою (передбачає етап визначення мети); на відміну від уміння, є здатною до перенесення (пов'язана з цілим класом предметів впливу), удосконалюється не шляхом автоматизації та перетворення на навичку, а шляхом інтеграції з іншими знаннями, уміннями, навичками; через усвідомлення загальної основи діяльності зростає компетентність; на відміну від знання, існує у формі діяльності (реальної чи мисленнєвої), а не інформації про неї. Крім того, компетентність співвіднесена з ціннісними і смисловими характеристиками особи, має практико-орієнтовану спрямованість (Ворошук, 2020: 42).

Вивчаючи поняття «компетентний», ми неодноразово зверталися до тлумачних словників. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» слово «компетентний» означено так: 1) «який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний; повновладний» (Бусел, 2003: 445).

У тлумачному словнику української мови за редакцією А. Івченка, компетентний [з лат. *competens* (*competentis*) «відповідний; спроможний»] – який має достатні знання в певній галузі; який має певні повноваження (Івченко, 2000: 189).

У сучасному тлумачному словнику за редакцією В. Дубічинського, компетентний – [лат. *competens* (*competentis*) – відповідний, здібний. 1. Який має ґрунтовні знання в певній галузі; тямущий. 2. Який має певні повноваження; повновладний (Дібичинський, 2014: 647).

У тлумачному словнику української мови за редакцією В. С. Калашника, компетентний – 1) обізнаний, досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; 2) який має певні повноваження (Калашник, 2002: 45)].

У сучасному тлумачному словнику української мови А. Яковлевої, Т. Кошечкіної, компетентний – 1) обізнаний, досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; 2) який має певні повноваження (Яковлева, Кошечкіна, 2020: 328].

Дослідивши впровадження компетентнісного підходу у навчанні, можемо сказати, що у здобувачів освіти компетентність розвиває уміння: розв'язувати різноманітні життєві ситуації, приймати рішення в будь-яких ситуаціях, отримувати й критично аналізувати інформацію, оцінювати наслідки дій, виконувати проекти, організовувати

роботу з використанням нових інформаційних технологій тощо.

Висновки. Проаналізувавши науково-педагогічну, з психології, методичну літературу, різні види словників, зробили висновки, що компетенція – це коло питань, які стосуються певних предметів і явищ, з якими учень повинен бути обізнаний для продуктивної діяльності на основі знань, умінь і навичок, набутих у процесі навчання. Тобто компетенція – це категорія, яка включає у себе знання і розуміння (теоретичні знання, здібність знати й розуміти); знання як діяти (практичне оперативне застосування знань до конкретних ситуацій); знання як бути (цінності, що є невід'ємною частиною сприймання життя з іншими в соціальному контексті). Компетенція тотожна з колом питань, у яких людина добре обізнана. Цей термін можна використати як синонім до знань, умінь і навичок. Про компетентність можемо сказати, що це володіння здобувачем освіти відповідною компетенцією, яка містить у собі сукупність якостей (знань, умінь, навичок, досвіду, діяльності, мотивації, особисте ставлення до предмета діяльності) та здатність якісно реалізовувати свій потенціал у освітньому процесі. Компетенція є складовою компетентності, а компетентність, у свою чергу, передбачає володіння певною компетенцією. Компетенція – це якість, що необхідна для виконання будь-якої діяльності, в якій проявляється завжди компетентність, тобто рівень володіння тією чи іншою компетенцією. Виявлено, що компетентність і здібності не тотожні. Здібності більшою мірою пов'язані з природженими властивостями, а компетентність можна розвивати за рахунок правильного управління та підтримки зі сторони освітнього процесу.

Аналіз психолого-педагогічних і методичних джерел дає нам змогу зробити висновки про те, що необхідність упровадження компетентнісного підходу в освіті зумовлена вимогами життя. Компетентність пов'язана з можливістю використовувати набуті знання та вміння для розв'язання практичних завдань. Ключові й предметні компетентності формуються як під час освітнього процесу, так і в ході соціальної взаємодії, позаурочний час. Обов'язковою умовою їх набуття та реалізації є досвід власної активної, творчої діяльності здобувача освіти. Під час навчання ключові та предметні компетентності набуваються учнями на основі опанування змістом освіти. На сьогоднішній час дидактичне та методичне обґрунтування компетентнісного підходу, механізм його упровадження розроблені недостатньо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. № 2. С. 8–9.
2. Василенко Н. Компетентнісний підхід в освіті : реалізація теорії та практики. Харків : Основа, 2017. 128 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Бусел. Київ : Перун, 2003. 1440 с.
4. Вольянська С. Словник педагога. *Завучу. Усе для роботи*. 2017. № 1–2. С. 21–26.
5. Ворошук Н. Шляхи розвитку соціальних компетентностей особистості. *Нива знань*. 2020. № 1. С. 42–43.
6. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / за ред. І. Єрмакова. Запоріжжя : ХНРБЦ, 2006. 640 с.
7. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. Солохань, І. Єрмакова, Г. Несен. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
8. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2000. 540 с.
9. Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / В. Вербицький, А. Бойко, А. Корнієнко та ін. ; за ред. В. Мачуського. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 178 с.
10. Словник іншомовних слів / за ред. О. Давидової. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 480 с.
11. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг. ред. В. Дубичинського. Харків: ВД «Школа», 2014. 784 с.
12. Сучасні підходи та методи управління розвитком життєвих компетенцій учнів старших класів : навч.-метод. посіб. / уклад. В. Швидун. Дніпропетровськ : Інновація, 2011. 62 с.
13. Тлумачний словник української мови / за ред. В. Калашника. Харків : Прапор, 2002. 992 с.
14. Усе про НУШ в середній школі / уклад. М. Коновалова, О. Семиволос, Р. Ковтика та ін. Харків : Основа, 2023. 143 с.
15. Хожаєнко Ю. Формування ключової компетентності «загальнокультурна грамотність» у процесі вивчення лексикології в учнів 6 класу : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2022. 90 с.
16. Штепа О. Сучасні компетентності на заняттях української літератури. *Нива знань*. 2020. № 1. С. 25–26.
17. Яковлева А., Кошечкіна Т. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : Торсінг, 2020. 672 с.

REFERENCES

1. Bondar S. (2003) Kompetentnist osobystosti –intehrovanyi komponent navchalnykh dosiahnen uchniv [Personal competence is an integrated component of students' educational achievements]. *Biolohiia i khimiia v shkoli*. № 2. S. 8–9 [in Ukrainian].
2. Vasylenko N. (2017) Kompetentnisnyi pidkhid v osviti : realizatsiia teorii ta praktyku [Competency approach in education: implementation of theory and practice]. *Kharkiv : Osнова*. 128 s. [in Ukrainian].
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy / uklad [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / comp]. V. Busel (2003). Kyiv : Perun. 1440 s. [in Ukrainian].
4. Volianska S. (2017) Slovnyk pedahoha. Zavuchu. Use dlia roboty [Teacher's dictionary. Head teacher Everything for work]. № 1–2. S. 21–26. [in Ukrainian].
5. Voroshchuk N. (2020) Shliakhy rozvytku sotsialnykh kompetentnostei osobystosti [Ways of development of social competences of the individual. Levels of knowledge]. *Nyva znan*. № 1. S. 42–43. [in Ukrainian].
6. Zhyttieva kompetentnist osobystosti: vid teorii do praktyky : nauk.-metod. posib [Life competence of the individual: from theory to practice]: nauk.-metod. posib. / za red. I. Yermakova. Zaporizhzhia : KhNRBTs, 2006. 640 s. [in Ukrainian].
7. Zhyttieva kompetentnist osobystosti: nauk.-metod. posib. / za red. L. Solokhan, I. Yermakova, H. Nesen (2003) Kyiv : Bohdana. 520 s. [in Ukrainian].
8. Ivchenko A. (2000). Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Interpretive dictionary of the Ukrainian language]. *Kharkiv : Folio*. 540 S. [in Ukrainian].
9. Kompetentnisnyi pidkhid u navchalno-vykhovnomu protsesi pozashkilnoho navchalnoho zakladu [Competency approach in the educational process of an extracurricular educational institution]: metod. posib. / V. Verbytskyi, A. Boiko, A. Kornienko ta in. ; za red. V. Machuskoho (2015) *Kharkiv : Drukarnia Madryd*. 178 s. [in Ukrainian].
10. Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words] / za red. O. Davydovoi (2021) *Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky*. 480 s. [in Ukrainian].
11. Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language] / za zah. red. V. Dubichynskoho (2014) *Kharkiv: VD "Shkola"*. 784 s. [in Ukrainian].
12. Suchasni pidkhody ta metody upravlinnia rozvytkom zhyttievykh kompetentsii uchniv starshykh klasiv [Modern approaches and methods of managing the development of life skills of high school students: teaching method] : navch.-metod. posib. /uklad. V. Shvydun (2011) *Dnipropetrovsk : Innovatsiia*. 62 s. [in Ukrainian].
13. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Interpretive dictionary of the Ukrainian language] / za red. V. Kalashnyka (2002) *Kharkiv : Prapor*. 992 s. [in Ukrainian].
14. Use pro NUSH v serednii shkoli [All about NUS in secondary school] / uklad. M. Konovalova, O. Semyvolos, R. Kovtyka ta in. (2023) *Kharkiv : Osнова*. 143 s. [in Ukrainian].
15. Khozhaienko Yu. (2022) Formuvannia kliuchovoi kompetentnosti "zahalnokulturna hramotnist" u protsesi vyvchenia leksykologii v uchniv 6 klasu [Formation of the key competence "general cultural literacy" in the process of studying lexicology in 6th grade students]: kvalifikatsiina robota. *Kryvyi Rih*. 90 s. [in Ukrainian].
16. Shtepa O. (2020) Suchasni kompetentnosti na zaniattiakh ukrainskoi literatury [Modern competences in classes of Ukrainian literature. Levels of knowledge]. *Nyva znan*. № 1. S. 25–26. [in Ukrainian].
17. Yakovleva A., Koshechkina T. (2020) Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language]. *Kharkiv : Torsinh*. 672 s. [in Ukrainian].